

رهبری در خشان

امام موسی صدر

برای شیعیان لبنان

علام مرتضی گلپایگانی زواره

علوه بر اصالت خانوادگی امام موسی صدر، که از یک خانواده اصیل علم و فضیلت و سیاست بود، ثبوغ فکری و سیاسی وی باعث شد تا مرحوم شرف الدین او را لایق رهبری شیعیان لبنان تشخیص داده، پس از خود به عنوان رهبر آینده شیعیان لبنان، معرفی نماید. سابقه رهبری شیعیان لبنان که از آنجایی که نگران آینده مردم مظلوم و محروم لبنان بود در صدد برآمد که فردی را به عنوان رهبر آینده آنان معرفی نماید. از این رو در وصیت‌نامه خود خطاب به شیعیان مذکور گردید که شخصی به نام سید موسی صدر را که در قم تحصیل می‌کند برای رهبری خود بیاورید و او باید حمایت از مردم لبنان را عهده‌دار شود.

خاندان و تبار امام موسی صدر انتخاب سید موسی صدر برای این

رهبری شیعیان در زمان استقلال لبنان بر عهده آیة الله سید عبدالحسین شرف الدین بود. وی که دانشمندی پارسا و نمونه‌ای بر جسته از تقدیر و مجاهدت بود، در مدت پنجاه سال اقامت خود در شهر صور، پیوسته در اعتنای کلمه حق و تبلیغ معارف ائمه اطهار علیهم السلام و اتحاد مسلمانان کوشید و موقعیت باعظمت و مقامی ارجمند در میان خاص و عام، شیعه و سنی به دست آورد و بر اقتدار عالم تشیع افزود. سید شرف الدین در سال ۱۹۵۶ م در

(۱) نمود.

پدر بزرگ امام موسی صدر، آیة‌الله سید اسماعیل صدر گرجه در سال ۱۲۱۶ هش در اصفهان به دنیا آمد و لی و والدین او از جبل عامل لبنان به این شهر هجرت کرده بودند، سید اسماعیل در پنج سالگی پدر را از دست داد و در این دوران تحت تربیت برادر خود سید محمد، معروف به آقا مجتبه قرار گرفت، با فوت برادرش در حالیکه سید اسماعیل چهارده ساله بود شیخ محمد باقر اصفهانی عهده‌دار تعلیم و تربیتش شد.

این سید وارسته بدون هیچ‌گونه درنگ و مستنى، همه مشکلات را پشت سرتهداد و به تحصیل ادامه داد و خود به جای رسید که یکی از پیشوایان دینی عصر خوبیش به شمار آمد، نقو و دانش او زبانزد خاص و عام گردید،

۱. امام موسی صدر امید محروم، عبدالرحیم باذری، ص ۲۰

منظور با توجه به جوانب مگوناگون صورت گرفته بود، زیرا که پدر و اجدادش همه اهل علم و فضیلت بودند و خاندانش در لبنان به نیکی و عظمت شناخته می‌شدند.

پدرش آیة‌الله العظیم سید صدرالدین صدر در زمان تحصیل خود در نجف اشرف، حرکت‌های متوفی و نوچویانه را در عراق رهبری مسکرد، وی پس از مهاجرت به ایران در مشهد مقدس اقامت گزید و اندکی بعد به دعوت مرحوم حاج شیخ عبدالکریم حائری به منظور معاونت معظم له به قم هجرت کرد، آیة‌الله صدر که از بزرگترین مراجع تقلید عصر خود به شمار مس آمد، همزمان با آیات عظام خوانساری و حجت قبل از زعامت آیة‌الله بروجردی رهبری شیعیان را به عهده داشت و در حوزه علمیه قم خدم تلاش‌های علمی، مذهبی و اجتماعی، شاگردان زیادی تربیت

اندیشمند شهید، آیة‌الله سید محمد باقر صدر که در زمان ما رهبری انقلاب عراق را بر عهده داشت و به خاطر مبارزات پیگیر با حکومت بعضی و حمایت از انقلاب اسلامی ایران، همراه خواهر فرزندش زیر شکنجهٔ دژخیمان بعضی به شهادت رسیده، پسر عمومی امام موسی صدر می‌باشد.

بی‌بیٰ صفیهٔ مادر امام موسی صدر، دختر عالم مجاهد آیة‌الله حاج آقا حسین طباطبائی تهمی از سادات طباطبا است. بنابراین، این شخصیت بر جسته، هم از ناحیهٔ پدر و هم از طرف مادر، دارای سلفی صالح و اجدادی دانشور و مبارز بود. گرجه این عناصر و راثتی و خانوادگی، تأثیر عمیقی در تکوین شخصیت امام موسی صدر داشتند و با همهٔ اهمیتی که دارند، اما

گرجه خود بسیار فروتن بود و از اشتهر پرمیز می‌نمود و متمایل به گمنامی بود^(۱).

تبار سید موسی صدر به یکی از نامنترین و مقاوم‌ترین دانشمندان شیعهٔ لبنان یعنی سید صالح سید شرف‌الدین می‌رسد. این عالم مجاهد در روستای شحور در حوالی صور -

در جنوب لبنان - به دنیا آمد و در همانجا اقامت داشت. در کشتهای که احمد جزار یکی از سرداران عثمانی بر خلد عالمان شیعهٔ جبل عامل به راه ازداخت، سید شرف‌الدین وارد این نبرد گردید و کوشید تا دفع متمن کند و شعله‌های شرارهٔ را خاموش نماید ولی لشکریان جزار فرزندش هبة‌الدین را در سن بیست و یک سالگی در مقابل منزل پدر و در برابر دیدگانش به شهادت رساندند و خود سید شرف‌الدین بازداشت و ماهها زندانی گردید^(۲).

۱. اعيان الشیعه، ج سوم، ص ۴۰۳

۲. مکتب اسلام، سال ۲۵، شمارهٔ پنجم، مهدی پژوابی، ص ۵۲

عبدالکریم موسوی اردبیلی، حسین نوری همدانی، محمد واعظزاده خراسانی، سید مرتضی جزایری و با حمایت آیة‌الله بروجردی در آذرماه سال ۱۳۳۷ هـ اولین شماره نخستین مجله حوزه‌ی را تحت عنوان درس‌هایی از مکتب اسلام انتشار دادند. این حرکت علمی و فرهنگی در فضای غبارگرفته آن زمان بارقه‌ای نورانی و بارانی حیات‌بخش گردید^(۱).

همکاری سید موسی صدر با مجله مکتب اسلام حدود پک سال به طول انجامید و چنانکه خواهیم گفت در سال ۱۳۳۸ هـ رهسپار لبنان شد.

سفری با برکت

دو سال از اقامات امام موسی صدر در نجف و بیست و هفت بیهار از عمرش می‌گذشت که به کشور لبنان شتافت و با

۱. زندگانی آیة‌الله بروجردی، علی دواتی، ص

۳۴۹ - ۳۴۲

عامل اساسی دانشگاهی، نیوگ و خسلاقيت فکري وی محسوب نمی‌شدند. او خود با اراده‌ای استوار و همتی عالی در اقبال از علم و فضیلت به غواصی پرداخت و برای خود و جامعه اسلامی مرواریدهای حکمت و هدایت به ارمغان آورد. او که متولد چهاردهم اسفند ۱۳۰۷ هـ می‌باشد در حوزه‌های علمیه قم، نجف و دانشگاه تهران درس خواند. در سنتین جوانی، آثار نیوگ و شگفتی‌های فکری خود را بروز داد و به همین دلیل در همین سنتین او را صاحب نظری باندیش و آنده بسمندی تیزین می‌شناختند.

امام موسی صدر، جزء نخستین مؤسیین اولیه نخستین نشریه ماهانه دینی در حوزه علمیه قم، یعنی مجله درس‌هایی از مکتب اسلام بود. او همراه گروهی از دانشواران بر جسته آن روز حوزه از آقایان علی دواتی، جعفر سبحانی، ناصر مکارم شیرازی، سید

۱۳۱۵ هـ ش به هنگام مسافرت به ایران در مشهد مقدس، در سنین کودکی دیده بود، با نگرشی دیگر مورد ارزیابی قرار می‌داد احسان می‌کرد که به گمته شده خویش دست پافته بود و بعد از آن نیز در هر محفل و مجلسی که موقعیت اقتضای می‌کرد، بی‌درنگ لیاقت و فراست امام موسی صدر را مطرح می‌کرد و شیعیان لبنان را با رهبر آبینه خود آشنا می‌نمود.

امام موسی صدر پس از اقامشی کوتاه در لبنان، این کشور را به فصد عنایات عراق ترک کرد و برای ادامه تحصیل در تجف اشرف رحل اقام افکند، دو سال پس از این سفر، مطهری پس از تشییع با نکوهی در بیروت، به عراق حمل گردید و در جوار بارگاه مقدس امیر المؤمنان علی علیه السلام به خاک سپرده شد. (نبیاء البشر، شیخ آقا بزرگ نهرانی، ج ۲، ص ۱۰۸۶).

بسیگان خویش در صور، شعور و معرکه آشنا شد. او در این سفر تاریخی به واقعیت‌های مهمی دست یافت، ملاقات با شخصیت‌های مذهبی و سیاسی و نیز مشاهداتش در خصوص مظلومیت و محرومیت شیعیان این سامان، احسانات درونی امام موسی صدر را برانگیخت، در این میان دیدار با دانشمند نوانا و مجاهد دلیر آیت‌الله سید عبدالحسین شرف‌الدین برایش جلوه‌ای دیگر داشت و سخت تحت تأثیر سجایی اخلاقی، متناسب و مقاومت این عالم عامل قرار گرفت و خشم نما می‌شیعیان لبنان را بر علیه ستم و فشارهای استکباری در مشت‌های گره کرده این حکیم فرزانه آشکارا دید. متفاپلاً مرحوم شرف‌الدین نیز در این ملاقات‌ها به میزان نبور، قدرت رهبری و توانایی علمی امام موسی صدر بیش از پیش آگاه گردید و پسرخاله خود را که در سال